

VROM-Inspectie
Regio Zuid-West
Veiligheid en Risico

Groothandelsgebouw
Weena 723, Ingang C, 1e etage
Postbus 29036 3001 GA Rotterdam

www.vrom.nl

Vleessector van de haak gevallen

Onderzoek naar de implementatie van
milieumaatregelen in de vleesindustrie
artikelcode 7510

Samenvatting

Convenant vleesindustrie

Sinds 2000 werd uitvoering gegeven aan de intentieverklaring 'Uitvoering Milieubeleid in de Vleesindustrie'. Met het 'Werkboek milieumaatregelen vleesindustrie' werden concrete maatregelen genomen ter uitvoering van het convenant. In 2003 is echter geconstateerd dat de uitvoering van het convenant tekortschoot. Vooral het opstellen van een bedrijfsmilieuplan bleek te hoog gegrepen. In februari 2006 heeft de rijksoverheid eenzijdig het convenant beëindigd vanwege het ontbreken van voldoende draagvlak binnen de vleesindustrie. Doel van het onderzoek is een beeld te krijgen van de implementatie van milieumaatregelen in deze sector en tevens om het signaal af te geven dat opzegging van het convenant niet vrijblijvendheid kan leiden.

VROM: opzeggen convenant heeft gevolgen

Het beëindigen van het convenant heeft tot gevolg dat de – vrijwillig – afgesproken maatregelen nu opgenomen moeten gaan worden in de reguliere milieuvergunningen (Wet milieubeheer en Wet verontreiniging oppervlaktewateren). Vooral gemeenten en waterschappen zijn met de actualisatie van de milieuvergunningen belast.

IPPC: slachterijen moeten in 2007 voldoen aan BBT

Op de grotere slachthuizen is ook de Europese richtlijn Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) van toepassing. De IPPC-richtlijn verplicht deze slachterijen om uiterlijk per 31 oktober 2007 te voldoen aan de Best bestaande technieken (BBT of BAT). Deze technieken zijn opgenomen in een -engelstalig - BAT Reference Document (BREF) Slachthuizen, dat door de EU is opgesteld om uitvoering te kunnen geven aan IPPC. Dit document bevat BBT-maatregelen die ook van toepassing zijn (via de Wet milieubeheer) op niet-IPPC-plichtige inrichtingen.

Opdracht: onderzoek naar uitvoering milieumaatregelen BBT

Door het opzeggen van het convenant met de vleesindustrie bestaat er geen landelijk beeld meer over de mate waarin de vlees- en vleesverwerkende industrie voldoet aan de BBT-maatregelen. De VROM-Inspectie heeft opdracht gekregen om te onderzoeken op welke wijze lagere overheden uitvoering hebben gegeven aan het actualiseren van de milieuvergunningen en in welke mate de bedrijven uitvoering hebben gegeven aan de implementatie van de BBT-maatregelen.

Aanpak: toetsing BBT vleesindustrie

Door de VROM-Inspectie is - in samenwerking adviesbureau Arcadis - bij 50 bedrijven een onderzoek uitgevoerd. Aan de hand van dossieronderzoek bij het bevoegd gezag Wet milieubeheer (voornamelijk gemeenten) is beoordeeld in hoeverre de geldende vergunningen toereikend en actueel zijn en voldoen aan de uitgangspunten van de IPPC-richtlijn. Bij de bedrijven is vervolgens geïnspecteerd in hoeverre de noodzakelijke maatregelen in de bedrijfsvoering zijn doorgevoerd. Per bedrijf is een uitgebreide checklist ingevuld.

Vergunningen voldoen niet aan BREF Slachthuizen

Uit dossieronderzoek bij het bevoegd gezag is gebleken dat slechts een enkele vergunning volledig voldoet aan de IPPC-richtlijn. In de considerans wordt niet of nauwelijks ingegaan op de wijze waarop maatregelen uit de BREF Slachterijen zijn overgenomen in de vergunning. In de praktijk blijken gemeenten moeite te hebben met het doorgronden van het gedetailleerde Engelstalige BREF Slachthuizen (450 pagina's). Een Nederlandstalige handleiding met kernbepalingen zou veel gemeenten helpen. De meeste

verplichte BBT-maatregelen zijn overigens wel direct of indirect (via de aanvraag) in de voorschriften opgenomen.

Bedrijven voldoen nog niet aan BBT

Uit het inspectieonderzoek blijkt dat 75 % van de onderzochte bedrijven nog niet alle voorzieningen hebben getroffen die als BBT-maatregel kunnen worden gezien. Vooral het ontbreken van een adequaat milieumanagementsysteem (60 %) is opvallend. Hierdoor wordt onvoldoende gewaarborgd dat structureel aandacht wordt besteed aan milieuaspecten binnen de bedrijfsvoering. Op het gebied van water- en energiebesparing zijn er nog volop mogelijkheden die niet of onvoldoende zijn benut.

Technische voorzieningen vaak wel aanwezig

Uit het onderzoek is gebleken dat de toegepaste technieken binnen de vleessector over het algemeen wel voldoen aan de BBT. De meeste technieken zijn overigens al langer verplicht vanuit veterinaire en/of voedselveiligheidsoverwegingen. De meeste verbeteringen kunnen nog worden behaald binnen de slachterijen waar verschillende soorten vee worden geslacht en de slachterijen waar ritueel wordt geslacht.

1	Aanleiding – opzegging convenant vleesindustrie	0
1.1	Convenant, werkboek en checklist	0
1.2	Opzegging	1
1.3	VROM: BBT ingevoerd?	1
1.4	IPPC	1
2	Het project richtte zich op toetsing aan BBT	3
2.1	Selectie bedrijven	3
2.2	Dossieronderzoek en rapportage naar bevoegd gezag	3
2.3	Doelgerichte inspecties met checklist	3
2.4	Leeswijzer rapportage	4
3	Wm-vergunningen nog niet IPPC-proof	5
3.1	Dossieronderzoek bevoegd gezag	5
3.2	Niveau van uitvoering verschilt per bevoegd gezag	5
3.3	Voorschriften	6
4	Bedrijven voldoen nog niet aan BBT	7
4.1	BBT-proof?	7
4.2	Milieuzorg	8
4.2.1	Milieumanagementsysteem	8
4.2.2	Personele training	8
4.2.3	Onderhoudsprogramma	8
4.3	Waterbesparing	9
4.4	Energiebesparing	9
4.5	Geur	10
5	Beoordeling per bedrijfstak	12
5.1	Pluimvee	12
5.2	Rundvee	13
5.3	Varkens	13
5.4	Slachterijen van gemengd vee	13
5.5	Vleesverwerkende bedrijven	14
6	Conclusies en aanbevelingen	15
6.1	Conclusies	15
6.2	Aanbevelingen	15
	Bijlage 1: Opzegging convenant door rijk	16
	Bijlage 2: Lijst onderzochte bedrijven	18

1 Aanleiding – opzegging convenant vleesindustrie

1.1 Convenant, werkboek en checklist

Op 22 december 2000 is de intentieverklaring 'Uitvoering Milieubeleid in de Vleesindustrie' (kortweg convenant vleesindustrie) ondertekend, met een looptijd van 10 jaar. Kern van het convenant was de eigen verantwoordelijkheid van de vleessector voor het milieu. De bedrijven zouden in de vierjaarlijkse bedrijfsmilieuplannen (BMP's) aangeven welke investeringen zij in het milieu zouden willen doen.

Het convenant vleesindustrie is gemaakt voor bedrijven die zich bezighouden met het slachten van vee, de vleesverwerking en de vervaardiging van vleeswaren. Het gaat dus niet om een verdere verbetering van de vleeskwiteit maar om het verlagen van de milieueffecten bij de be- en verwerking van vlees. De vleesindustrie was de 9e branche die een integrale milieutaakstelling tekende.

Het convenant vleesindustrie is door de volgende partijen ondertekend:

namens het bedrijfsleven:

- Centrale Organisatie voor de Vleessector (COV);
- Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie (NEPLUVI);
- Vereniging voor de Nederlandse Vleeswarenindustrie (VNV);
- Vereniging van Nederlandse Baconfabrikanten (VNB);
- Commissie ex-artikel 88a Wet BO voor de Vleeswarenindustrie;
- Nederlandse Vereniging voor de Handel en Verwerking van Pluimvee, Wild en Tamme Konijnen (VHVP);
- Nederlandse Bond van Handelaren in- en Bewerkers van slachtproducten (HBS);
- Bond van Verwerkers van Dierlijke Vetten (Boved);
- Vereniging van Grootslagersbedrijven (VGS);
- Produktschappen Vee, Vlees en Eieren (PVE).

namens de overheid:

- Ministerie van VROM;
- Ministerie van Verkeer en Waterstaat;
- Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij;
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport;
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG);
- Interprovinciaal Overleg (IPO);
- Unie van Waterschappen (UvW)

Werkboek

Het traject van uitvoering en implementatie van het convenant vleesindustrie werd ondersteund door het 'werkboek milieumaatregelen vleesindustrie'. Dit werkboek is digitaal beschikbaar via de websites van FO-Industrie en Infomil.

Checklist

In 2003 moest geconstateerd worden dat de uitvoering van het convenant vleesindustrie tekortschoot, met name op het punt van opstelling van bedrijfsmilieuplannen (BMP's) door de bedrijven. Slechts 17% van de bedrijven uit de doelgroep was tijdig tot een goedgekeurd BMP gekomen; indien gecorrigeerd voor bijzondere omstandigheden (bijvoorbeeld uitstel door een procedure van revisievergunning) kwam dit cijfer op 39%.

Uit een uitgevoerde analyse bleek dat het instrument BMP voor veel, met name kleinere, bedrijven te hoog was gegrepen. Wel bestond de indruk dat bedrijven in het convenant willen participeren, maar dan op een eenvoudiger manier. Een dergelijke manier zou kunnen zijn het werken met een checklist, als alternatief voor het BMP. In een brief aan de betrokken gemeenten d.d. 24 maart 2003 is de mogelijkheid gepresenteerd van doorstart van het convenant via een digitale checklist. Bij deze digitale checklist ging het om een meer efficiënte invulling van de convenantverplichtingen, die ook voor de gemeenten geen hogere belasting betekende dan de BMP-methodiek.

1.2 Opzegging

De vertegenwoordigde overheden hebben per brief (zie bijlage 1) het convenant vleesindustrie op 2 maart 2006 eenzijdig opgezegd. De overheden voerden als argument voor hun opzegging aan dat de uitvoering via het spoor van de bedrijfsmilieuplannen gedurende de vijf jaar dat het convenant bestond niet van de grond is gekomen. Ook de recente alternatieve aanpak via de digitale checklists achtte men onvoldoende succesvol om het convenant voort te zetten.

De brancheorganisaties onderkennen de gesignaleerde problemen bij de uitvoering van het convenant, maar waren geen voorstander van beëindiging van het convenant. Onder andere omdat daarmee ook waardevolle elementen als de checklistmethodiek overboord zouden worden gezet.

Het uiteindelijke resultaat van de standpunten van de overheden en het bedrijfsleven was dat er onvoldoende draagvlak is voor het convenant. De overheid heeft daarom besloten tot beëindiging van het convenant en het stoppen van het bedrijfstakoverleg per 15 februari 2006.

De beëindiging van het convenant heeft een aantal gevolgen, te weten:

- De relevante milieuaspecten voor de bedrijven uit de sector worden verder uitsluitend in het kader van de Wet milieubeheer- (Wm) en Wet verontreiniging oppervlaktewateren- (WVO) vergunningverlening en -handhaving aangepakt.
- De aangegane verplichtingen van bedrijven tot het opstellen van een bedrijfsmilieuplan of het invullen van de digitale checklist zijn vervallen, evenals de verplichting van het bevoegd gezag tot beoordeling hiervan. Bedrijven en overheden kunnen op individuele basis er voor kiezen of zij deze instrumenten blijven gebruiken.
- FO-industrie heeft de werkzaamheden die voortvloeiden uit het convenant beëindigd. De digitale checklist en het digitale Werkboek Milieumaatregelen zijn overgedragen aan de brancheorganisaties.

1.3 VROM: BBT ingevoerd?

De Directie Klimaatverandering en Industrie is verantwoordelijk voor het milieubeleid in de verschillende productie- en consumptieketens en rond thema's als klimaatverandering en verzuring. Deze directie is betrokken geweest bij het convenant vleesindustrie en adviseerde de Minister van VROM over de uitvoering hiervan. De opzegging van het convenant heeft als negatief gevolg dat er geen inzicht meer bestaat in de mate van implementatie van milieumaatregelen binnen de vleesindustrie. De betreffende beleidsdirectie heeft dan ook de VROM-Inspectie verzocht te onderzoeken in hoeverre de vleesindustrie in werking is conform de best beschikbare technieken (BBT) zoals de Wet milieubeheer dit van deze bedrijfstak verlangt.

1.4 IPPC

De BBT-maatregelen moeten door het bevoegd gezag worden opgelegd in de voorschriften van de vergunningen in het kader van de Wet milieubeheer. De Integrated Pollution Prevention and Control

(IPPC)-richtlijn is een EU-richtlijn (IPPC 96/61/EG) gericht op preventie en bestrijding van milieuverontreiniging. De IPPC-richtlijn verplicht de EU-lidstaten om emissies naar water, lucht en bodem (inclusief maatregelen voor afvalstoffen) van grote milieuvriendelijke bedrijven te reguleren. Dat gebeurt via een integrale vergunning. Deze dient gebaseerd te zijn op BBT. Ook slachthuizen vallen onder de IPPC-richtlijn. Specifiek voor deze bedrijfstak is een BAT¹ Reference Document (BREF) Slachthuizen opgesteld. Hierin staan de toepasbare technieken vermeld met betrekking tot de verschillende disciplines binnen de slachterijen en vleesverwerkende industrie.

De IPPC-richtlijn, alsmede de in december 2005 gewijzigde Wet milieubeheer, verlangen van het bevoegd gezag dat uiterlijk op 31 oktober 2007 de BBT-maatregelen in de Wm-vergunning zijn opgenomen en bij het bedrijf zijn ingevoerd. De Wet milieubeheer verlangt bovendien van niet-IPPC-plichtige bedrijven dat ook deze aan BBT moeten voldoen.

¹ BAT = Best Available Technic = BBT (best bestaande techniek)

2 Het project richtte zich op toetsing aan BBT

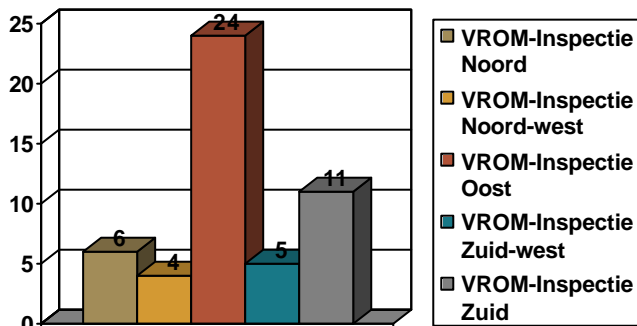
2.1 Selectie bedrijven

Op basis van een aantal selectiecriteria is een selectie van 50 bedrijven voor het dossieronderzoek en de bedrijfsbezoeken gemaakt.

De gehanteerde criteria betroffen:

- alle grote slachthuizen in Nederland;
- bij voorkeur vallend onder IPPC;
- aangevuld met vleesverwerkende bedrijven;
- bij voorkeur vallend onder IPPC.

Uit deze selectie blijkt dat de meeste slachterijen zich in het werkgebied van de VROM-Inspectie Oost (Overijssel en Gelderland) bevinden.

Grafiek 1: verdeling geselecteerde bedrijven naar VROM-Inspectieregio

2.2 Dossieronderzoek en rapportage naar bevoegd gezag

Per bevoegd gezag is een verslag opgesteld waarin de bevindingen en aanbevelingen zijn opgenomen van de dossieronderzoeken. De bezoekverslagen maken geen integraal onderdeel uit van de hoofd rapportage en zijn ter feitelijke verificatie verstrekt aan het bevoegde gezag. In hoofdstuk 3 van deze rapportage zijn de bevindingen en conclusies uit de individuele bezoekverslagen geaggregeerd opgenomen.

2.3 Doelgerichte inspecties met checklist

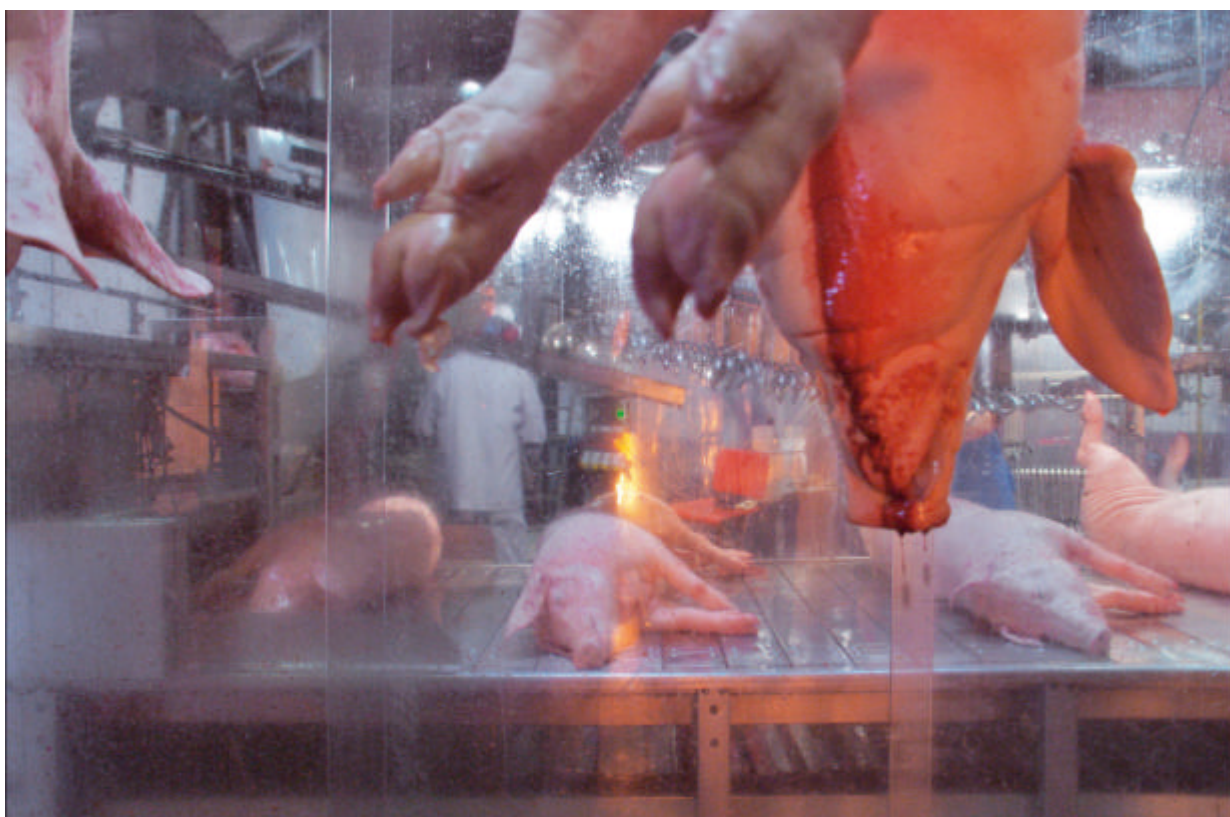
In het kader van dit project zijn 50 geselecteerde bedrijven bezocht. Doel van deze bezoeken was het verkrijgen van inzicht in de wijze waarop de vleesindustrie de best bestaande technieken op het gebied van milieu heeft geïmplementeerd, maar ook of de vleesindustrie voldoet aan de IPPC-richtlijn.

De bedrijfsbezoeken zijn uitgevoerd door duo's bestaande uit een medewerker van de VROM-Inspectie en een medewerker van of namens Arcadis.

2.4 Leeswijzer rapportage

In hoofdstuk 3 en in hoofdstuk 4 worden de projectresultaten ten aanzien van het bevoegde gezag, respectievelijk de bedrijven gepresenteerd. In hoofdstuk 5 worden de conclusies en aanbevelingen weergegeven. In deze rapportage geven de hoofdstuk- en paragraaftitels tevens de belangrijkste conclusie weer, die vervolgens wordt toegelicht in de tekst.

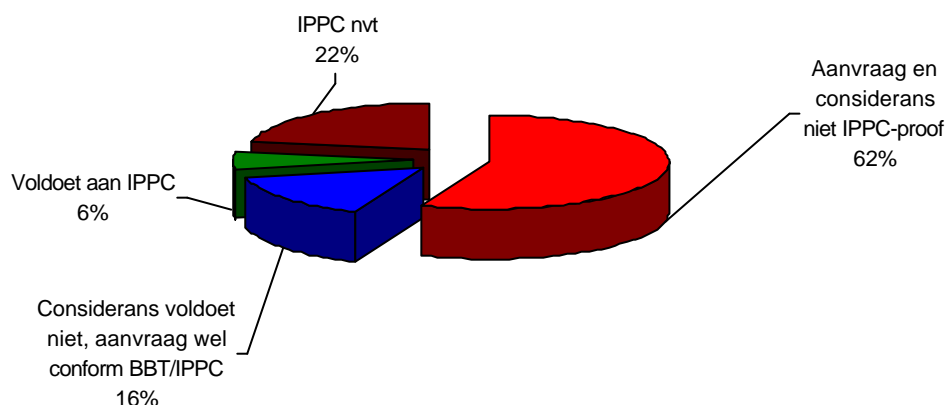

3 Wm-vergunningen nog niet IPPC-proof

3.1 Dossieronderzoek bevoegd gezag

Tijdens de dossieronderzoeken bij het bevoegd gezag is van alle 50 geselecteerde bedrijven de Wm-vergunning getoetst aan de uitgangspunten van IPPC.

Figuur 1: Wm-vergunning IPPC-proof

Elf bedrijven bleken achteraf niet onder de IPPC-richtlijn te vallen. Dat betrof voornamelijk kleine (rituele) slachterijen en vleesverwerkende bedrijven. Bij slechts drie bedrijven bleek de Wm-vergunning volledig IPPC-proof te zijn, dat wil zeggen dat in de considerans is ingegaan op IPPC en de relevante BREF's en dat de aanvraag de voorgeschreven BBT-maatregelen bevat. Bij acht bedrijven is de considerans niet geheel conform de vereisten, maar bevat de aanvraag de BBT-maatregelen die IPPC vereist. Bij 31 (62 %) van de Wm-vergunningen is in de considerans geen afweging gemaakt of IPPC van toepassing is en welke BREF-documenten relevant zijn. Deze vergunningen konden daarom niet IPPC-proof worden verklaard en hadden nog (ambtshalve) aangepast moeten worden voor 1 november 2007.

3.2 Niveau van uitvoering verschilt per bevoegd gezag

Uit figuur 1 blijkt dat het bevoegd gezag moeite heeft met de implementatie van de IPPC-richtlijn bij de vleesverwerkende industrie. De oorzaak hiervan is eenvoudig te achterhalen. In de meeste gevallen is de gemeente het bevoegd gezag. Binnen deze gemeenten is vaak slechts één slachterij aanwezig. Een gemeente moet dan specifiek voor een enkel bedrijf de BREF Slachthuizen kunnen doorgronden.

Het gaat hierbij om een Engelstalig achtergronddocument van 450 pagina's. Het is duidelijk dat er gemeenten zijn die hiermee moeite hebben door gebrek aan kennis, tijd, maar ook prioriteit. Het toepassen van het BREF slachthuizen op een enkel bedrijf kost onevenredig veel tijd ten opzichte van andere gemeentelijke milieutaken. Ook door de Productschappen Vee, Vlees en Eieren (PVE) is richting het Ministerie van VROM aangegeven² dat de BREF-documenten door de omvang, taal en opzet lastig toepasbaar zijn door de overheid, maar ook door de vleessector zelf. Genoemde productschappen hebben het Ministerie van VROM verzocht gebruik te mogen blijven maken van het 'werkboek milieumaatregelen vleesindustrie' met de daarbijbehorende checklist. Indien dit werkboek met bijbehorende checklist gecompleteerd zou worden met alle relevante BREF-elementen, zou dit ook voor het bevoegd gezag een welkom instrument vormen om op een meer adequate wijze uitvoering te kunnen geven aan IPPC.

Om de problemen bij de uitvoering bij gemeenten weg te nemen lijkt het zinvol het Inrichtingen- en vergunningenbesluit Wet milieubeheer (Ivb) op dit onderdeel nader te beschouwen. Verschuiving van het bevoegd gezag van gemeenten naar provincies als het gaat om de grotere slachthuizen in Nederland kan tot een effectievere aanpak leiden.

3.3 Voorschriften

Uit de onderzochte bedrijfsdossiers is gebleken dat de BREF-maatregelen in onvoldoende mate zijn verwerkt in de vergunning: hetzij in de voorschriften, hetzij in de aanvraag indien deze deel uitmaakt van de vergunning.

² Brief van Productschap Vee, Vlees en Eieren van 7 juli 2006 aan Ministerie van VROM.

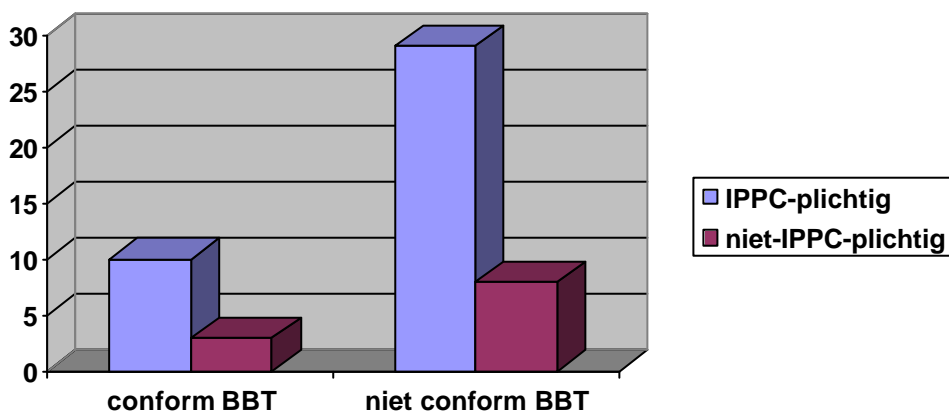

4 Bedrijven voldoen nog niet aan BBT

4.1 BBT-proof?

De meeste bedrijven (75 %) hebben nog niet alle voorzieningen getroffen zoals die door de BREF's worden voorgesteld en voldoen daarmee niet aan de best beschikbare techniek (zie figuur 2). De IPPC-plichtige bedrijven moesten hierdoor nog maatregelen treffen om voor 1 november 2007 te voldoen aan IPPC.

Figuur 2: aantal bedrijven conform BBT in werking

De ontbrekende maatregelen kunnen zowel technische voorzieningen, als monitoringverplichtingen of organisatorische maatregelen zijn. Hieronder wordt per aspect een toelichting gegeven op de mate van implementatie.

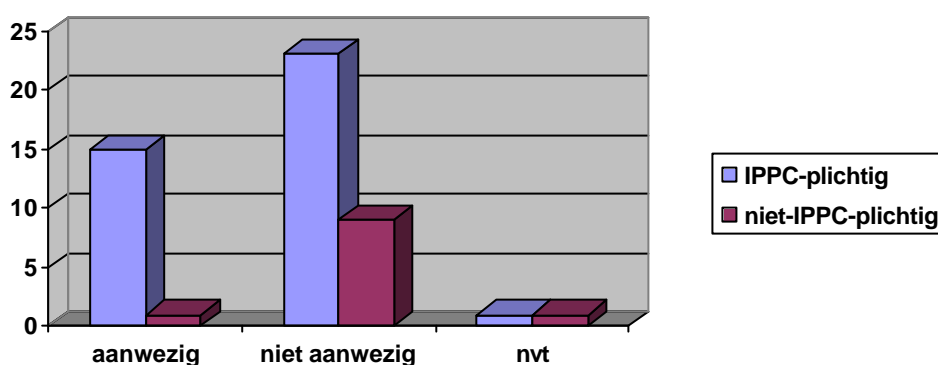
4.2 Milieuzorg

4.2.1 Milieumanagementsysteem

Het is gewenst dat ieder bedrijf in de vleessector een milieumanagementsysteem heeft. Een milieumanagementsysteem is bij voorkeur een onderdeel van het gangbare managementsysteem en is gericht op het beheersen en verbeteren van prestaties op milieugebied. Via een milieumanagementsysteem wordt structureel aandacht besteed aan milieu in de bedrijfsvoering. Hierbij staan twee belangrijke uitgangspunten centraal:

- Voldoen aan wet- en regelgeving en het beheersing van milieurisico's.
- Streven naar een permanente verbetering van de milieuprestaties van de organisatie.

Figuur 3: aantal bedrijven met een milieumanagementsysteem

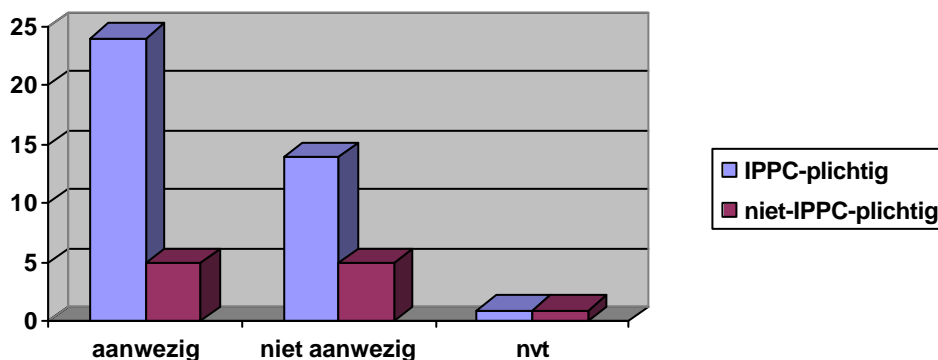

Hieruit blijkt dat meer dan 60 % van de bedrijven niet over een adequaat milieumanagementsysteem beschikt. Bij ongeveer de helft van deze bedrijven is dat wel verplicht volgens de IPPC-richtlijn (4.1.1).

4.2.2 Personele training

Personeel moet goed geïnformeerd en geïnstrueerd zijn over milieumaatregelen, getraind zijn om blijvend aandacht te schenken aan een lager verbruik van grondstoffen en energie, alsmede het voorkomen van emissies. Daarvoor schrijft de IPPC-richtlijn (4.1.2) voor om een trainingsprogramma op te stellen.

Figuur 4: aantal bedrijven met een (milieu)trainingsprogramma personeel

Bij 13 bedrijven is ondanks de IPPC-verplichting geen specifiek opleidings- of trainingsprogramma voorhanden. Het gaat hier voornamelijk (6 x) om de pluimvee-industrie.

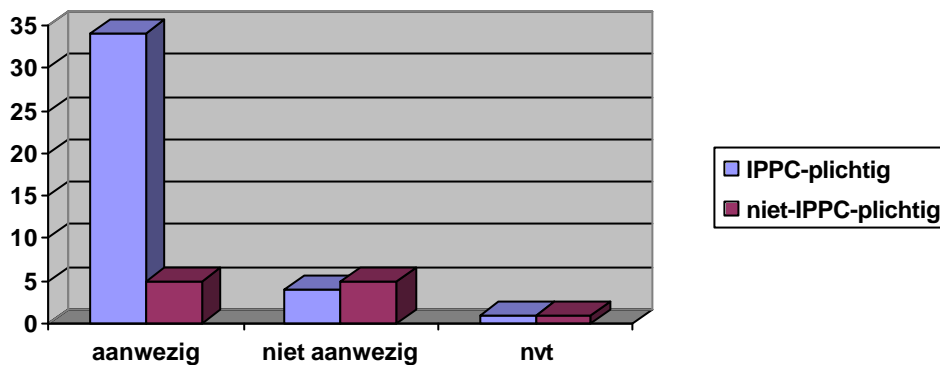
4.2.3 Onderhoudsprogramma

Er is een onderhouds- en inspectieprogramma nodig om te voorkomen dat technische voorzieningen niet of onvoldoende functioneren, er onvoldoende onderhoud wordt gepleegd of dat de gedragsvoorschriften worden overtreden (IPPC 4.1.3). Dit programma moet in ieder geval een regelmatig onderzoek naar de integriteit, lekkages en corrosie van leidingen en tanks bevatten.

Vastgesteld is dat de meeste IPPC-plichtige bedrijven (82 %) over een toereikend onderhouds- /inspectieprogramma beschikken. Vier bedrijven hebben in strijd met de IPPC-richtlijn geen adequaat onderhouds-/inspectieprogramma.

Figuur 5: aantal bedrijven met onderhouds-/inspectieprogramma

4.3 Waterbesparing

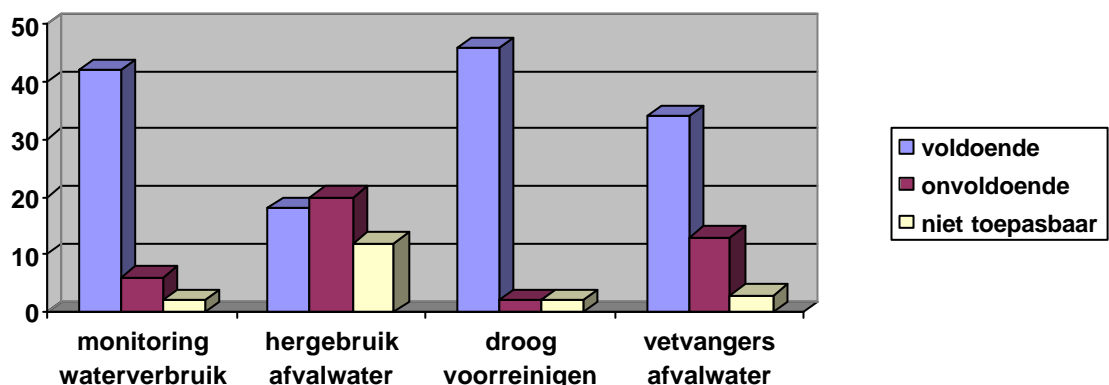
Uit het onderzoek naar de wijze waarop waterbesparing bij de vleesverwerkende industrie is doorgevoerd is gebleken dat vrijwel alle bedrijven het verbruik van water monitoren. Bij het ene bedrijf gebeurt dat wel nauwkeuriger (per bedrijfsunit) dan bij het andere bedrijf.

Afvalwater afkomstig van bepaalde processen mag worden hergebruikt in bepaalde onderdelen van het bedrijf. Gelet op de HACCP-normen³ kan afvalwater slechts beperkt hergebruikt worden met het oog op de gevaren voor bacteriologische besmetting.

Het verwijderen van droge stoffen en afvalproducten voordat de ruimten nat worden gereinigd wordt vrijwel overal toegepast.

Sommige bedrijven hebben volstaan met één centrale vetvanger, andere hebben per bedrijfsonderdeel een vetvangvoorziening. In een enkel geval wordt het vet niet vooraf uit de afvalwaterstroom gehaald voor de bevordering van het afbraakproces in de eigen waterzuiveringsinstallatie.

Figuur 6: aantal bedrijven dat waterbesparing toepast

4.4 Energiebesparing

³ HACCP staat voor Hazard Analysis Critical Control Points. Dit betreft een analyse van kritische punten waarop extra goed gelet moet worden: het gehele productieproces wordt nagelopen op mogelijke gevaren voor de voedselveiligheid. Die gevaren worden in HACCP benoemd en de daaraan verbonden risico's worden beheerst.

Energiebesparing kan veel milieuwinst opleveren binnen de vleesindustrie. Daarom is er met de vleessector een meerjarenafspraak (MJA) gemaakt om tot energiebesparende maatregelen te komen. Van de 50 onderzochte bedrijven participeerden nog 21 bedrijven actief in het MJA-proces. Een aantal grote vestigingen heeft concernbreed de samenwerkingsafspraken met de overheid opgezegd.

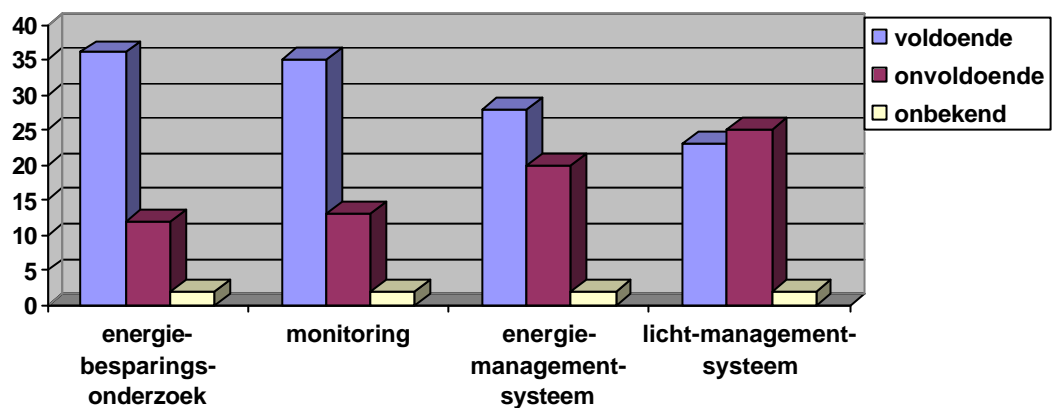
De meeste bedrijven (circa 75 %) hebben een energiebesparingonderzoek laten uitvoeren. Bij de bedrijven waar dat niet is gebeurd is zo'n onderzoek meestal ook niet relevant, gelet op de activiteiten en het geringe energieverbruik hiervan.

Eenzelfde percentage (75 %) meet en registreert het energieverbruik structureel (monitoring).

Als het gaat om het opstellen en implementeren van een energiemanagementsysteem, dan blijkt dat 28 bedrijven een voldoende scoren. Bij de IPPC-plichtige bedrijven heeft tweederde van de bedrijven een adequaat energiemanagementsysteem voorhanden. Bij 14 bedrijven is dit niet zo. Dit is in strijd met IPPC.

Eén van de maatregelen om energie te kunnen besparen is een lichtmanagementsysteem. De helft van de onderzochte bedrijven heeft voldoende maatregelen getroffen, waardoor overbodige verlichting van niet in gebruik zijnde ruimten wordt voorkomen.

Figuur 7: aantal bedrijven dat energiebesparingsmaatregelen heeft toegepast

4.5 Geur

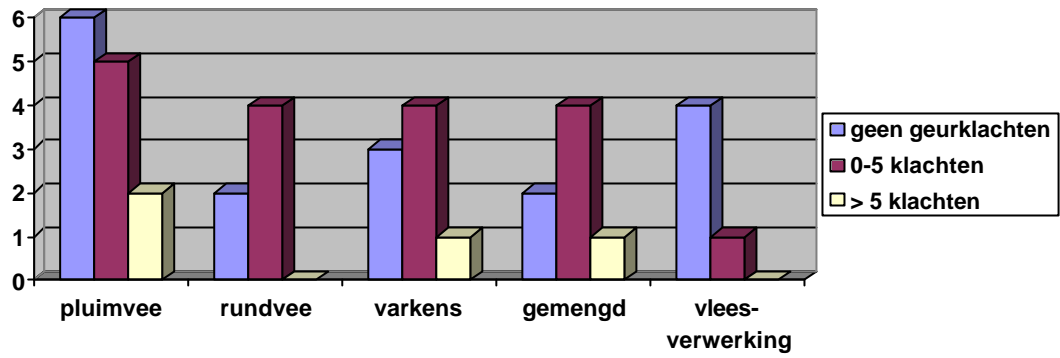
Slachterijen kunnen geuroverlast veroorzaken bij omwonenden of nabijgelegen bedrijven. Geurbronnen betreffen vooral de opvang, opslag en afvoer van afvalproducten en de afvalwaterzuivering. Om de bronnen van geur in kaart te brengen kan een geuronderzoek plaatsvinden. In geval van klachten kunnen dan gerichte maatregelen worden voorgeschreven ter voorkoming van geurhinder.

Uit het onderzoek is gebleken dat bij 60 % van de bedrijven een geuronderzoek heeft plaatsgevonden. Bij 20 % van de onderzochte bedrijven, voornamelijk de vleesverwerkende bedrijven, spelen in het geheel geen geurproblemen en is onderzoek niet relevant.

Sinds de schaalvergroting binnen de vleesindustrie zijn veel slachterijen en vleesverwerkende bedrijven uit de bebouwde kom verdwenen. Dit heeft een gunstig effect gehad op het aantal geurklachten van bedrijven. Bij vier onderzochte bedrijven komen nog meer dan 5 klachten per jaar binnen. Bij de overige bedrijven zijn het minder of, in de meeste gevallen, geen geurklachten.

Figuur 8: aantal bedrijven met geurklachten per bedrijfstak

5 Beoordeling per bedrijfstak

5.1 Pluimvee

In dit onderzoek zijn 13 pluimveeslachterijen onderzocht. Bij één van deze bedrijven werden geen kippen of kuikens meer geslacht maar werden alleen karkassen verwerkt tot vleesproducten. Eén ander bedrijf viel niet onder de IPPC-richtlijn.

Beperking watergebruik:

De totale hoeveelheid water die nodig is voor het verwerken van een geslachte kip wordt binnen de EU ingeschat tussen de 7 en 25 liter. Water wordt vooral gebruikt bij het broeien en plukken van pluimvee, het verwijderen en verwerken van organen en het schoonmaken van slacht- en transportmateriaal.

De Belgische overheid hanteert als BBT-eis een maximaal verbruik van 13 liter water per braadkip.

Tijdens dit onderzoek zijn echter ook bedrijven bezocht die niet meer dan 7 liter water per kuiken en 5,5 liter water per kippenkarkas verbruiken.

Nagenoeg alle pluimveeslachterijen beperken bij wassing van de karkassen het gebruik van water, bijvoorbeeld door het toepassen van nozzles. Bij twee bedrijven werd dit (nog) niet gedaan.

Bij alle onderzochte (13) pluimveeslachterijen werd water afkomstig uit de krattenwasserij hergebruikt.

Het broeien van pluimvee met stoom in plaats van met water wordt slechts bij een bedrijf toegepast.

Vanwege afschrijvingstermijnen van bestaande installaties en het ontbreken van een stoomketel werd dit bij de overige onderzochte bedrijven niet toegepast.

Het gebruik van spaarkoppen in plaats van een irrigatiesysteem voor het ontveren en verwijderen van organen werd bij de meeste (7) bedrijven toegepast.

Ook hergebruik van het broeiwater ten behoeve van het transport van veren werd door de meeste (7) slachterijen toegepast. Een aantal bedrijven vindt dit in strijd met HACCP en/of maakte gebruik van droge (pneumatische) afvoer.

Om de karkassen af te koelen maken nagenoeg alle bedrijven gebruik van luchtkoeling of een combinatie van lucht met nevel. Koeling door water of ijs is niet meer aangetroffen.

Stofafvang:

Ter voorkoming van de verspreiding van stof is het gewenst dat in de slachterij gebruik wordt gemaakt van stofverwijderende maatregelen. Bij de tien onderzochte bedrijven waar dit speelde, werd of gebruik gemaakt van stoffilters (6x) of van natte scrubbers (4x).

Stofhinder werd nergens als een probleem ervaren.

5.2 Rundvee

Er zijn 8 runderslachterijen onderzocht. Deze vielen allemaal onder de IPPC-richtlijn. IPPC stelt onder meer de volgende specifieke eisen aan rundveeslachterijen:

- Afspraken met de agrariër of transporteur over het aanleveren van dieren die 12 uur geen voer hebben gehad;
- Het zo kort mogelijk houden van de tijd tussen aanvoer en slacht van vee;
- Afdoende stalbedekking in ontvangst-/wachtruimten tussen aanvoer en slacht;
- Drinkwater op aanvraag automatisch beschikbaar;
- De opvang en het separaat houden van bloed;
- Sterilisatie van zagen d.m.v. spaarknoppen of nozzles;
- Het verwijderen van ingewanden met zo min mogelijk water;
- Het gebruik maken van droge technieken voor het ledigen van magen;
- Het zo min mogelijk versnijden van bijproducten voor afvoer.

Bij geen van de onderzochte bedrijven zijn grote afwijkingen geconstateerd van bovengenoemde voorschriften. In een enkel geval is gekozen voor een andere, gelijkwaardige of betere techniek.

Bij een bedrijf vindt (nog) geen minimalisatie van het watergebruik plaats bij het reinigen van harten en tongen. Bij de overige wel of werd dit proces niet aangetroffen.

Opvallend is dat bij de kalverslachterijen de prijs van water en energie dermate laag is, afgezet tegen de hoge prijs per eenheid kalfsvlees, dat het financieel niet lonend is om (extra) maatregelen te treffen. De stimulans om hiermee actief aan de slag te gaan valt hierdoor grotendeels weg.

5.3 Varkens

Er zijn 8 varkensslachterijen bezocht, waarvoor een aantal specifieke BBT-eisen geldt:

- Besproeien met water d.m.v. nozzles van wachtende varkens;
- Gebruik van trekker voor schoonmaken bloedopvang;
- Broeien met stoom in plaats van heet water;
- Broeitanks afdekken of isoleren;
- Beveiliging tegen overstroming van broeitanks;
- Hergebruik van water uit de ontharingsmachine en de schroeioven;
- Gebruik van nozzles in plaats van irrigatiepijpen in ontharingsmachine;
- Warmteterugwinning uit rookgassen van schroeioven, vlamoven, koelinstallaties, compressoren en vacuümpompen;
- Gebruik van waterspaarkoppen in plaats van gewone kranen;
- Apart houden van maagslijmvlies.

Nagenoeg al deze maatregelen zijn toegepast bij de onderzochte slachterijen, met de volgende uitzonderingen:

- Het gebruik van nozzles in de ontharingsinstallatie blijkt bij de meeste varkensslachterijen niet te worden toegepast (5 x) omdat deze te weinig water geven om de varkens voldoende van de haren te ontdoen en/of omdat de nozzles te snel verstopt raken. Het gebruikte water wordt in de meeste gevallen wel hergebruikt.
- Het broeien met stoom in plaats van heet water wordt bij drie varkensslachterijen niet toegepast. Ook zijn bij twee van deze bedrijven de broeibakken (nog) niet geïsoleerd.

5.4 Slachterijen van gemengd vee

Het gaat hier veelal om de traditionele slachthuizen, vaak gelegen binnen de bebouwde omgeving, waar afhankelijk van het aanbod dieren geslacht worden. Daardoor is de kwaliteit van het eindproduct niet altijd vergelijkbaar met gespecialiseerde slachthuizen. Het is een bedrijfstak waar met marginale winstmarges gewerkt wordt. De markt voor islamitische slachtingen houdt veel van deze bedrijven nog in stand. Investeren in milieumaatregelen wordt niet overwogen als de terugverdientijd (te) lang is. De getroffen maatregelen binnen deze bedrijfscategorie zijn dan ook veelal die maatregelen die in de milieuvergunning zijn afgedwongen. De BBT-maatregelen uit de BREF-documenten zijn in mindere mate toegepast. Ook voorschriften met betrekking tot good-house-keeping worden in mindere mate nageleefd, omdat de bedrijfsvoering met een minimale personele bezetting wordt gerund.

5.5 Vleesverwerkende bedrijven

Er zijn 12 vleesverwerkende bedrijven bezocht. Vijf van deze bedrijven vallen onder de IPPC-richtlijn. De in de BREF slachthuizen genoemde BBT-technieken voor slachthuizen zijn vaak niet van toepassing. Water- en energiebesparende maatregelen uit de BREF's kunnen evenwel goed worden toegepast. Ook de horizontale BREF's (zoals koeling en monitoring) kunnen ook goed worden toegepast op de vleesverwerkende industrie.

Er zijn geen specifieke opvallende constateringingen gedaan binnen deze branche.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

- Veterinaire, arbeidsomstandigheden- en hygiëne-eisen, in combinatie met doorgevoerde kwaliteitssystemen hebben een dermate streng regime, dat daarmee meestal ook de milieuhygiënisch best beschikbare technieken worden toegepast.
- De BREF Slachthuizen is dermate omvangrijk en specialistisch, dat overheden moeite hebben de essentie te doorgronden. Actualisatie van de bestaande “Handleiding milieumaatregelen vleesindustrie” met de bijbehorende checklist op basis van de IPPC-richtlijn wordt overwogen.
- De meeste (78 %) van de vergunningen Wet milieubeheer zijn niet IPPC-proof. Voor de deadline van 31 oktober 2007 zijn veel vergunningen niet meer geactualiseerd aan de hand van de EU-regelgeving. Deze actualisatie had plaats moeten vinden op grond van de Wet milieubeheer.
- De meeste slachterijen en vleesverwerkende bedrijven (75 %) voldoen niet aan IPPC. De technische voorzieningen zijn over het algemeen conform de best beschikbare technieken. De achterstand is voornamelijk te verklaren door het ontbreken van milieubeleidsplannen en/of milieumanagementsystemen.
- Op het gebied van water- en energiebesparing is al het nodige gerealiseerd, maar kan bij veel bedrijven nog de nodige winst worden geboekt.

6.2 Aanbevelingen

Aan de beleidsdirectie:

- Samen met de vleessector de huidige “Handleiding milieumaatregelen vleesindustrie” met de bijbehorende digitale checklist actualiseren op basis van de huidige EU-regelgeving.

Aan het bevoegd gezag:

- Zorgdragen voor een actualisatie van de milieuvergunningen Wet milieubeheer conform IPPC en toezien op de naleving.

Aan de brancheorganisaties:

- Op korte termijn de huidige Handleiding milieumaatregelen vleesindustrie met de bijbehorende digitale checklist aanpassen aan de EU-regelgeving en deze ter beschikking stellen aan bedrijven en stimuleren van de implementatie daarvan.

Bijlage 1: Opzegging convenant door rijk

Aangetekend
Overleggroep Vleesindustrie
p/a FO-Industrie
Parkstraat 83
2514 JG Den Haag

Directoraat-Generaal Milieubeheer
KvI
Programma Bedrijven & Overheden

Oranjevuitensingel 6
Postbus 30945
2500 GX Den Haag
Interne postcode 650

Martijn Hildebrand
Telefoon +31-(0)70-339 4071
Fax +31-(0)70-339 1313
martijn.hildebrand@minvrom.nl
www.vrom.nl

Eenzijdige opzegging intentieverklaring uitvoering milieubeleid vleesindustrie

Datum
02 MAART 2006

Kenmerk
KVI/2006226649

Geachte leden van de Overleggroep,

Zo'n vijf jaar geleden is door de gezamenlijke overheden en de brancheorganisaties van de vleesindustrie de *Intentieverklaring Uitvoering milieubeleid Vleesindustrie* ondertekend. De voortgang van de uitvoering van de intentieverklaring is door de jaren heen zeer moeizaam verlopen en de resultaten als geheel tot nu toe kunnen wij als betrokken overheidspartijen niet als succesvol bestempelen, ook als rekening wordt gehouden met de rol die de nasleep van de BSE- en varkenspestcrisis en de gevolgen van de MKZ-crisis ten aanzien van het milieubeleid van de vleessector hebben gespeeld. Op de overleggroep vergadering van 25 november jongstleden hebben de vertegenwoordigers van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen tot hun spijt moeten concluderen, dat ook de recente alternatieve aanpak via het spoor van digitale checklists - in de plaats gekomen van het commitment van het indienen van Bedrijfsmilieuplannen - zeer teleurstellend is geweest. Wij willen de overige leden van de overleggroep hierbij dan ook informeren over onze beslissing ten aanzien van de toekomst van het convenant.

Er resteert ons geen andere keuze dan de Overleggroep mede te delen, dat wij de 'Intentieverklaring uitvoering milieubeleid vleesindustrie' ofwel het convenant met de vleesindustrie hierbij opzeggen. Deze positie hebben is namens ons op 25 november tijdens de overleggroep ook al kenbaar gemaakt. Met deze opzegging, zoals bedoeld in punt negen van de intentieverklaring, vervalt tevens de financiële ondersteuning van VROM aan FO-Industrie voor de werkzaamheden voortvloeiende uit het convenant.

Wij gaan er verder vanuit dat de relevante milieuaspecten vanaf heden direct en voortvarend in het kader van de milieuvergunningverlening en handhaving worden aangepakt. Wij geven u hierbij echter mee dat, indien er zich wijzigingen van omstandigheden voordoen die wezenlijke gevolgen hebben voor de uitvoering van het milieubeleid binnen de vleessector, u aan ons voorstellen kunt doen via welk beleidsinstrument deze uitvoering in de toekomst wellicht anders geregeld kan worden (eventueel via een nieuw convenant).

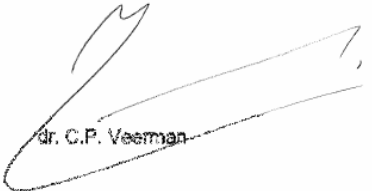
Hoogachtend,

de Staatssecretaris van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

drs. P.L.B.A. van Geel

de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

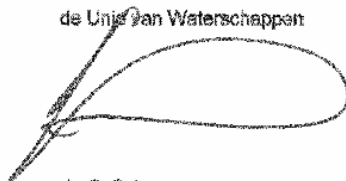
dr. C.P. Veerman

de Vereniging van Nederlandse Gemeenten
de Directeur Fysieke en Economische Infrastructuur

Mr. A.L. van Kempen

de Unie van Waterschappen

dr. S. Schaap

Bijlage 2: Lijst onderzochte bedrijven

	Naam Bedrijf	Plaats	Categorie
1.	KSA	Aalten	Rundveeslachterij
2.	Vetsmelterij Bosland	Almere	Vetsmelterij
3.	Abbator Amsterdam	Amsterdam	combinatie slachterij
4.	Canter Vleeswarenfabriek B.V.	Amsterdam	Vleesverwerking
5.	VION Apeldoorn	Apeldoorn	Varkensslachterij
6.	Ekro B.V.	Apeldoorn	combinatie slachterij
7.	ESA	Apeldoorn	Rundveeslachterij
8.	Linden Poultry Products B.V.	Beringe	Vleesverwerking
9.	Zwanenberg Borculo B.V.	Borculo	Vleesverwerking
10.	Vleescentrale van Brussel	Born	Vleesverwerking
11.	VION Boxtel	Boxtel	Varkensslachterij
12.	Tejo Groothandel in Vleesproducten	Capelle a/d IJssel	Vleesverwerking
13.	2 Sisters Holland B.V.	Cuijk	Vleesverwerking
14.	Vleesch du Bois BV	Dedemsvaart	Pluimveeslachterij
15.	Vitelco B.V.	Den Bosch	Rundveeslachterij
16.	Slachterij Van Hattem B.V.	Dodewaard	combinatie slachterij
17.	VION Druten B.V. vh Hendrix Meat Druten	Druten	Varkensslachterij
18.	Weyl Beef	Enschede	Rundveeslachterij
19.	Remkes B.V.	Epe	Pluimveeslachterij
20.	Gosschalk	Epe	Varkens- en runderslachterij
21.	Pingo Poultry Goor	Goor	Pluimveeslachterij

22.	compaxo Gouda	Gouda	Vleesverwerking
23.	VION Groenlo (Vh. Slachthuis Groenlo)	Groenlo	Varkensslachterij
24.	De Vries en zn	Haulerwijk	Pluimveeslachterij
25.	VION Helmond	Helmond	Varkensslachterij
26.	Enkco Holten	Holten	Vleesverwerking
27.	Slachthuis Kerkrade	Kerkrade	combinatie slachterij
28.	Storteboom B.V.	Kornhorn	Pluimveeslachterij
29.	Beusmeat Products	Leek	Vleesverwerking
30.	Gebroeders Heys B.V.	Leek	Pluimveeslachterij
31.	Friesland Vlees	Leeuwarden	Rundveeslachterij
32.	Wellink Lekkerkerk	Lekkerkerk	Vleesverwerking
33.	TopCasings	Lochem	Vleesverwerking
34.	Islam Centrum B.V.	Maren-Kessel	combinatie slachterij
35.	VION Meppel	Meppel	Varkensslachterij
36.	T.Boer & Zn	Nieuwerkerk a/d IJssel	Kalverslachterij
37.	Van den Bor Pluimveeslachterijen B.V.	Nijkerkerveen	Pluimveeslachterij
38.	Slachthuis Nijmegen B.V.	Nijmegen	combinatie slachterij
39.	GPS Nunspeet	Nunspeet	Pluimveeslachterij
40.	Vee en Vleeshandel Oldenzaal (Beernink)	Oldenzaal	combinatie slachterij
41.	Flandrex Nederland B.V.	Ommel	Pluimveeslachterij
42.	Storteboom Fresh B.V.	Putten	Pluimveeslachterij
43.	Slachtplaats Schagen	Schagen	gemengde slachterij
44.	VION Scherpenzeel B.V.	Scherpenzeel	Vleesverwerking
45.	Balkering Export BV	Son	Varkensslachterij
46.	VION Tilburg	Tilburg	Rundveeslachterij
47.	Slachterij Midden Nederland	Twello	Schapenslachterij
48.	Plukton Poultry B.V.	Wezep	Vleesverwerking
49.	Compaxo Vlees	Zevenaar	Varkensslachterij
50.	Exportslachterij Clazing	Zevenhuizen	Pluimveeslachterij